

О. Л. Ляшенко,
бібліотекар Наукової бібліотеки
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
вул. Преображенська, 24, Одеса, 65082, Україна.
тел. (0482) 34 80 11

УНІВЕРСИТЕТСЬКИЙ ПРИМІРНИК «ХРОНІКИ» М. СТРИЙКОВСЬКОГО З РОМАНІВСЬКОГО ПАЛАЦУ ГРАФІВ ІЛІНСЬКИХ

У доповіді подано характеристику примірника видання «Хроніки...» М. Стрийковського з “розпорошеної” колекції графів Ілінських, що зберігається у фондах Наукової бібліотеки Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Надається короткий опис Романівського палацу Ілінських та їх книгозбірні, розкрито особи власників бібліотеки.

Ключові слова: полоніка, стародруки, приватні книжкові колекції, Генрік Ілінський, Волинь, Романів.

Приватні книгозбірні видатних людей у різні часи ставали основою для створення національних бібліотек. Добре, якщо такі зібрання продовжують існувати як комплекс, адже це дає можливість не лише вивчити особисті вподобання колекціонера, але й пізнати історію та культуру конкретної епохи. Проте долі багатьох особистих бібліотек складаються по-різному після того, як вони втрачають своїх власників. Одні зовсім забуваються, інші роздаровуються чи розпродаються частинами, треті вливаються в інші книжкові масиви та колекційні фонди. Переважна більшість приватних книжкових зібрань і досі залишається невивченою. Таким чином, розробка проблем походження, шляхів комплектування, культурологічного аналізу їх фондів є перспективним напрямком українського книгознавства.

У ході дослідження нас передовсім цікавили примірники польських стародруків, що містять власницькі знаки, які відносять їх до тих чи інших приватних книгозбірень. При описі видань із відділу «А» таких знаків було виявлено 19. Серед колишніх власників – шляхта, духовенство, вчені. Однак для детальнішої характеристики нами було обрано примірник видання цікавого історичного джерела – «Хроніки Мацея Стрийковського...» із книгозбірні графа Генріка Ілінського ([іл. 0](#)). «Хроніка» – класичний твір, що деталізовано розглядає історію Польщі, Литви, Русі та деяких прилеглих земель до 1581 р. До XIX ст. праця Стрийковського визнавалася основним джерелом інформації про ранній період історії Великого Князівства Литовського.

Приналежність примірника видання “Хроніки...” до книжкового зібрання графа Генріка Ілінського засвідчує власницький напис ([іл. 1](#)) та печатка із зображенням фамільного гербу Лис та написом: “Henricus Comes Pinski” ([іл. 2](#)). Граф Генрік Ілінський був сином Юзефа Августа Ілінського ([іл. 3](#)), польського та російського генерала,

маршалка волинської шляхти і російського сенатора та Елеонори уродженої Комаровської. Народився Генрік у 1792 р. Був камер-юнкером при царському дворі, пізніше звягельським та волинським маршалком. У спадок по батькові Генрік отримав маєток Романів. Сучасники відзначали графа як захопленого колекціонера творів мистецтва, а палац Ілінських як “осередок культури та штуки” [9, s. 127]. Окрім того, графи Ілінські доклали зусиль до розвитку освіти в краю [2, с. 116]. У 1811 р. граф Ілінський просив дозволу на відкриття у своєму “маєтку, що в містечку Романів”, єзуїтського училища, пропонуючи побудувати за свій рахунок церкву, школу, пансіон та книгосховище і утримувати 14 викладачів [6].

Свого часу наблизений до царського двору сенатор Юзеф Ілінський вирішив створити в Романові “новий Рим”. До батьківського двоповерхового палацу Юзеф Август добудував третій поверх, а також два крила довжиною по 86 метрів, внаслідок чого оновлена споруда набула П-подібної форми (ілл. 4). Оздоблення палацу, його зовнішній та внутрішній вигляд досить детально описані в численних спогадах. Роботу в палаці виконували видатні майстри з Європи. Від палацу спускалися розкішні кам’яні сходи до води – викопаного ставка з високими берегами. Посередині ставка був острів, у центрі якого знаходилася альтанка, а по обидва її боки розміщувалося 30 привезених з Італії мармурових скульптур, що зображували міфічних істот. У цілому палац складався з 156-ти окремих приміщень. Його оздобою були два мозаїчні салони, які за багатством свого убрання могли позмагатися з найкращими королівськими залами. Один з них, розрахований на 200 осіб, був пристосований до танців [3, с. 118].

Однією з найважливіших зал у палаці була т. зв. «Золота» (ілл. 5). Її стіни були темно-зеленими, прикрашені двадцятьма чотирма колонами бежевого кольору. Капітель була позолоченою. Залу вінчав фриз з рослинним орнаментом. Стелю було прикрашено кесонами. У залі був один камін у стилі класицизму, два мозаїчні столи, мосяжні канделябри французької роботи, напільні севрські вазы. Стіни ж було прикрашено творами живопису.

Для реконструйованого палацу були придбані оригінали картин Ван-Дейка, Тіціана, Рембрандта та інших майстрів пензля (ілл. 6, 7). Павло I подарував Ілінському меблі і речі Катерини II, колекцію старовинної зброї. Особиста бібліотека графа Ілінського вже в першій третині XIX ст. налічувала 4200 книжок, серед яких “дванадцять тек гравюр та малюнків” [3, с. 118]. У внутрішньому оздобленні палацу, яке виконувалося за проектом архітектора Мерка, брали участь талановиті митці з місцевих селян, серед них і відомий різьб'яр Станіслав Інглятоський. При садибі Ілінських існували театр і два оркестри, у яких брало участь 100 музикантів і 30 співаків. Майстрів мистецьких ремесел

готувала романівська школа для глухонімих (заснована 1850 року) – перший такого роду навчальний заклад у Російській імперії [3, с. 119].

Пізніше маєток, а з ним і чудові колекції, в тому числі книжкова, перейшов до Генріка Стецького – чоловіка Ядвіги, дочки графа Ілінського. Подальша доля палацу виявилася трагічною: у грудні 1878 року чудова пам'ятка архітектури була знищена пожежею [7, с. 395]. На жаль, на момент виникнення вогню в палаці не було нікого з власників, тому нікому було організувати рятувальні роботи. І все ж частину мистецьких скарбів, а серед них і більшу частину цінної книжкової колекції, було врятовано. У наші дні на місці маєтку Ілінських у Романові залишився тільки занедбаний парк: у 1924 р. уповноважений Волинського центрального музею Іван Федорович Левицький перевіз книжкове зібрання до Житомира [4, с. 111].

Припускаємо, що до палацу Ілінських примірник видання «Хроніки» Стрийковського потрапив як дар графа Георга Людвіга Канкріна – російського державного діяча, про що свідчить дарчий напис: “Дар його Високості та Світлості Георгія графа Канкріна. Петрополь Рік 1841 26 Жовтня” ([іл. 8](#)). Оскільки батько Генріка Ілінського, Юзеф, був особою, наближеною до імператорського двору, а малих Генріка та Яна Ілінських часто на руках бавив цар [8, с. 21], такий подарунок видається цілком можливим. Незважаючи на те, що більшу частину свого життя граф Канкрін присвятив обрахункам і цифрам, він тонко сприймав красу в усіх її проявах, спілкуючись з літераторами, цікавлячись мистецтвом. Його художній настрій проявлявся й у промовах, наповнених образами, метафорами, влучними зіставленнями. У полеміці він обеззброював супротивника сарказмом, в основі якого лежало точне, образне, інколи грубе порівняння, яке, втім, майже завжди досягало мети [5, с. 551]. Окрім того, граф Канкрін є автором творів з економічної, історичної, філософської проблематики і навіть художніх творів [1].

До університетської бібліотеки примірник «Хроніки» потрапив у складі книжкового зібрання Ромуальда Губе в 1868 р. Вірогідно, він був придбаний польським юристом ще до трагічної пожежі в Романові.

Отже, охарактеризований примірник з приватної книжкової колекції Генріка Ілінського має високу історичну та культурну цінність та становить інтерес як об'єкт дослідження для науковців зі спеціальних галузей та для книгознавців. Перспективи вивчення “розпорошених” колекцій у фондах університетської бібліотеки пов'язані із подальшим з'ясуванням осіб книговласників та дослідженням корпусу власницьких записів та маргіналій.

Список використаної літератури

1. Бердников Л. Сын раввина / Л. Бердников // Слово. – 2008. – № 60. [Електронний ресурс]. – Доступно за адресою: <http://magazines.russ.ru/slovo/2008/60/be36-pr.html>.
2. Дубасенюк О. Педагогічні передумови професійної підготовки вчителя для роботи у поліетнічному просторі (з учнівською польською етнопонаціональною меншиною) / О. Дубасенюк // Українська полоністика. – 2004. – № 1. – С. 114-125.
3. Копержинський К. Театральне та музичне життя на Поділлі наприкінці XVIII та в перші три десятиліття XIX ст. / К. Копержинський // Записки історично-філологічного відділу ВУАН. – 1926. – Кн. 7-8. – С. 113-143.
4. Міщук С. Рукописно-книжкова спадщина Волині в другій половині XIX – 30-х рр. XX ст.: дослідження, опис, доля / С. Міщук // Волинські історичні записки. – 2008. – Т. 1. – С. 105-116.
5. Павленков Ф. Библиографическая библиотека Ф. Павленкова: жизнь замечательных людей: в 3 тт. / Ф. Павленков. – Т. 2.: XVII-XVIII вв. – Москва, 2001. – 800 с.
6. Павлюк В. В. Роль польської шляхти в суспільному житті Волині кінця XVIII – початку XIX ст. / В. В. Павлюк // Електронний каталог Історична Волинь. [Електронний ресурс]. – Доступно за адресою: <http://istvolyn.info/>
7. Aftanazy Roman. Dzieje rezydencji na dawnych kresach Rzeczypospolitej: województwo wołyńskie / R. Aftanazy. – Warszawa, 1994. – 695 s.
8. Конопакі Sz. Pamiętniki Szymona Konopackiego / Sz. Konopacki. – Т. 2. – Warszawa, 1899. – 152 s.
9. Слугоцькі L. О pobycie Adama Mickiewicza w Dreźnie w 1829 roku / L. Sługocki // Przegląd humanistyczny. – 1974. – N. 6. – S. 121-137.

References

1. Berdnikov L. *Syn ravvina* [The son of rabbi]. *Slovo*. 2008, № 60. <http://magazines.russ.ru/slovo/2008/60/be36-pr.html>.
2. Dubaseniuk O. *Pedahohichni peredumovy profesiinonii pidhotovky vchytelia dlia roboty u polietnichnomu prostori (z uchnivskoiu polskoiu etnonatsionalnoiu menshynoiu)* [Pedagogical background of teacher's professional training for a work in the multiethnic society (with the Polish national minority pupil group)]. *Ukrainska polonistyka*. 2004, № 1. P. 114-125.
3. Koperzhynskii K. *Teatralne ta muzychne zhyttia na Podilli naprykintsi XVIII ta v pershi try desiatylittia XIX st.* [Theatre and musical life in Podolia in the end of 18th and in the first three decades of 19th century] *Zapysky istorychno-filolohichnoho viddily VUAN*. 1926. Book 7-8. P. 113-143.
4. Mischuk S. *Rukopysno-knyzhkova spadschyna Volyni v druhii polovyni XIX – 30-kh rokakh XX st. : doslidzhennia, opys, dolia* [Manuscript and book heritage of Volhynia in the second half of 19th century – 1930s : studying, describing, fate]. *Volynski istorychni zapysky*. 2008, t. 1. P. 105-116.
5. Pavlenkov F. *Bibliograficheskaya biblioteka F. Pavlenkova : zhyzn zamechatelnykh lyudey* [F. Pavlenkov's biographic library : The Lives of Remarkable People] Т. 2 : XVII-XVIII vv. [17th-18th centuries] Moscow, 2001. 800 p.
6. Pavliuk V. V. *Rol polskoi shliakhty v suspilnomu zhytti Volyni kintsia XVIII – pochatku XIX st.* [The role of Polish gentry in the social life of Volhynia in the end of 18th – the beginning of 19th centuries] *Istorychna Volyn*/. <http://istvolyn.info/>
7. Aftanazy R. *Dzieje rezydencji na dawnych kresach Rzeczypospolitej: województwo wołyńskie*. Warszawa, 1994. 695 s.
8. Konopacki Sz. *Pamiętniki Szymona Konopackiego*. Т. 2. Warszawa, 1899. 152 s.
9. Sługocki L. *O pobycie Adama Mickiewicza w Dreźnie w 1829 roku. Przegląd humanistyczny*. 1974, № 6. S. 121-137.

О. Л. Ляшенко,

библиотекарь Научной библиотеки

Одесского национального университета имени И. И. Мечникова

ул. Преображенская, 24, г. Одесса, 65082, Украина

Тел. (0482) 34 80 11

**УНИВЕРСИТЕТСКИЙ
М. СТРЬИКОВСКОГО
ИЛИНСКИХ**

**ЭКЗЕМПЛЯР
ИЗ РОМАНОВСКОГО**

**«ХРОНИКИ»
ДВОРЦА ГРАФОВ**

Резюме

В докладе дана характеристика экземпляру издания «Хроники...» М. Стрыйковского из «рассеянной» коллекции графов Илинских, хранящемуся в фондах Научной библиотеки Одесского национального университета имени И. И. Мечникова. Приведено краткое описание Романовского дворца Илинских и их книжного собрания, раскрыты личности владельцев библиотеки.

Ключевые слова: полоника, старопечатные издания, частные книжные собрания, Генрик Илинский, Волынь, Романов.

O. L. Liashenko,

librarian

The Scientific Library of the Odessa Mechnikov National University;

24, Preobragenskaya St., Odessa, 65082, Ukraine

Tel. (0482) 348011

THE UNIVERSITY COPY OF “CHRONICLE” BY M. STYJKOWSKI FROM COUNTES ILINSKI’S ROMANIV PALACE

Summary

The article presents the characteristic of the copy of edition of “Chronicle” by M. Styjkowski from the counts Ilinskis “dispersed” book collection, which is kept in the stacks of the Scientific Library of the Odesa I. I. Mechnikov National University. The paper contains a short description of the Ilinski palace in Romaniv and their book collection as well as biographical data of library owners.

Keywords: Polish books, antiquarian editions, private book collections, Henryk Ilinski, Volhynia, Romaniv.